

Wilson, Ian: *Jesus: The Evidence* (Jézus: A bizonyíték). London, 1984. 186. l.

Széleskörű érdeklődést és éles vitát kiváltó munkával gazdagította a Jézusról szóló teológiai irodalmat Wilson történész, aki liberális katolikusnak vallja magát. A könyv kulcskérdése a kereszténység eredetére utal: ki volt Jézus, és szándékozott-e új vallást alapítani? A szakirodalom alapos ismerete és a legújabb kutatások eredménye alapján a Jézusról alkotott felfogást a következő részekben foglalja össze:

Bizonyítékok: Jézus életére és a kereszténység eredetére vonatkozó írott emlékek felfedezése; Az evangéliumok tévedhetőségének lehetősége; Élt-e Jézus?; Jézus, a zsidó ember; A hagyományok megvetője; A csodák embere; Miért ölték meg Jézust?; Az üres sír misztériuma; Hogyan lett Jézus Istenné?; Az igazi Jézus.

Wilson a tudományos kutatás igényességével tárja elő az adatokat és bizonyítékokat, az értékítéletet és a felelet megfogalmazását az olvasóra bízva. „Az igazi Jézus“ c. részben az evangéliumi bizonyítékok alapján megállapítja, hogy Jézus ember volt, történeti személy, aki nem tartotta magát Istennek. A gazdag ifjúról szóló tanításában az őt megszólító embernek: — „Jó Mester, mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?“ — ezt mondta: „Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó az egy Istenen kívül“ (Mk 10,17—18). A szerző jogosan teszi fel a kérdést: vajon Jézus jóvá hagyná-e a niceai hitvallást, melyet 325-ben éppen az ő nevében alkottak.

A könyv nem pusztán demitologizál, hanem új perspektívát nyújt hívőknek és kételkedőknek egyaránt. A szerző szerint ha „a rideg racionalista felfogást valljuk is Jézusról“, hogy kétezer évvel ezelőtt meghalt a kereszten, s mint ember nem támadhatott fel, mégis a bizonyítékok arról tanúskodnak, hogy a golgotai kereszt nem jelentette a megsemmisítő véget. „Amíg ugyanis férfiak és nők, keresztények; a két nagy parancsolat szellemében élnek és szolgálják embertársaikat, mindaddig Jézus él és élni fog, amíg az ég a föld felett van.“ Éppen ezért ma nem új hitvallásokra, hanem új nyitottságra és szabadvizsgálódásra van szükségünk, állítja Wilson, mely által lehetővé válik a megkülönböztetések és korlátok eltüntetése és az emberséges életre vezető új utak megtalálása.

A komoly, tudományos igénnyel megírt munkát olvasóink figyelmébe ajánljuk.

Szenci Molnár Albert: *Napló és más írások*. Válogatta és a bevezető tanulmányt írta Benkő Samu, Bukarest 1984.

A Kriterion Könyvkiadó Téka sorozatában jelent meg halálának 350. évfordulójára a régi magyar irodalom tollforgatójának fentjelzett kötete.

Bár sokat írtak róla s ő maga is kitárulkozó lelkű ember volt, mégis a köztudatban leginkább zsoltárköltőként él. Ennek a képnek kiteljesítéséhez járul hozzá ez a kis kézikönyv, amely olvasmányként is igen érdekes.

Nem céltalan felhívni a figyelmet a bevezető tanulmányra, amely népszerűsíti, értékeli az író munkásságát. Sok évig Németországban élt és dolgozott, szellemi fejlődését az ottani környezete és a német protestáns városi kultúra határozta meg. Majd hazatért, végül Erdélyben telepedett le, s Kolozsváron halt meg.

A *Latin—magyar* és *Magyar—latin szótára*, valamint a *Magyar nyelvtan* című munkája a nemzetközi nyelvész-közvéleményt is kielégítette. *Zsoltárai* pedig, amelyeket 130 dallamra szerzett, és csaknem ugyanannyi versformát alkalmazott, tudatos, igazi költőegyéniségre vallanak.

A *Napló és más írások* az idegenben élő, gyakran utazó, sokszor nélkülöző, folyton dolgozó, más népek kultúrája, irodalma iránt érdeklődő ember mindennapjait hozzák közelebb. Az alcím is igazolja ezt: „Mindennapi dolgoknak följegyző könyvecskéje, vagy könyvecske, melybe az ember egyet-mást följegyez, kit osztán könyvekbe rendel.“ Ezekből a „könyvekbe rendelt“ írásokból megismerjük, első gyermekkori emlékeitől kezdve az 1617-es év májusáig, életének legfontosabb eseményeit, utazásainak legfőbb állomáshelyeit, és családi életébe is betekintést nyerhetünk.

Születésekor az apja rögtön a szekercét nyújtotta feléje, hogy fogja meg. Ezzel jelezte, szeretné, ha a fia a nyomdokaiba lépne. Nem lett fűrő-faragó ember belőle, de apja mellett megtanulta, hogyan kell dolgozni, hogy öröme teljék benne. Ez életre szóló útravalóul szolgált. Elvezte az írást, önérzetes alkotó. Igazi humanista méltóságát mindvégig megőrizte. Külföldi tartózkodása idején készült munkái bizonyítják ezt. Külföldön írni és közben állandóan hazagondolni, mindennapi belső szükségyszerűség, írói tartás volt nála. Avatatlan kézzel nem kezdett munkához, mások vallásos nézeteit, meggyőződését tiszteletben tartotta, nem fegyverrel, hanem tudással, észérvekkel, könyvekkel, iskolával akarta érvényre juttatni eszméit. Erről olvashatunk *A legfőbb jóról* (1630) című írásában.

A *Magyar—latin szótár* (1604) előszavában figyelem- és érzelemkeltő az a szándéka, hogy kapcsolatot teremtsen szótára azokkal, akiknek okulására szánta. Nemcsak a naplójából, de itt is sok életrajzi vonatkozású adatra bukkanunk. Apja halála a távolban élő fiút majdnem összeroppantotta, s hálás egykori igazgatójának, aki támogatta, serkentette ebben a nehéz időszakban munkája továbbfolytatására és szótára befejezésére.

Büszke erdélyi származására, apja nyelvét tisztán megtanulta, s megfelelő módon tovább művelte. Németországba magával vitte köny-

veit, s ha tehetne, a böngésző piacon még vásárolt, majd ezeknek alapján és az emlékezetében élő gazdag szókincsből szerkesztette össze szótárát. A befejező részben a derék ifjaknak üzeni: „szorgalmasan forgassátok, és nekem, ki nektek akartam kedvezni, minden jót kívánjatok, hogy tanulmányaitokat most már nehezebb dolgokban is munkás fáradozásaimmal — szívem óhajta szerint — még inkább segíthessem. Isten áldása veletek.“ Humanista önézetről, tudatos alkotóról vallanak sorai.

Érdemes belelapozni a *Magyar Grammatika* (1610) előszavába. Ahány anyanyelvi könyvet csak fel tudott kutatni, valamennyit végiglapozta, a Bibliát kétszer elolvasta elejétől végig, idegen népek nyelvтанát tanulmányozta, tudásának legjavát nyújtotta, s mindezt a tudós munkájához szükséges mély alázattal, s kéri olvasóit, hogy esetleges tévedéseit javítsák ki. József János segítségét szívesen fogadott. Az olvasót arra buzdítja, hogy „ha valami részben előbbre tudod vinni az efféle tanulmányokat, vidd“.

Szenci Molnár Albert jótévedőkhöz, barátaihoz írott leveleiben megköszöni fáradozásait, szavai őszinte barátságról tanúskodnak. Író volt, költő, műfordító, nyelv- és irodalomtudós, zsoltárköltő egyszemélyben. És igaz, őszinte humanista ember. Erőt és bölcsességet sugárzó írásait, egyéniségét áthatotta az a hit, hogy problémáinkat nem a fegyver, hanem a szó erejével kell megoldanunk. Ez az egyik legfőbb és legidősebb üzenete a mának.

*

Cseke Péter: *Hazatérő szavak*. Bukarest, 1985. 246.

Az idén lesz tíz éve annak, hogy a „Forrás“ sorozatban megjelent Cseke Péter recsenyédi származású író első riportkötete *Viznyugattól vizkeletig* címen. Már akkor voltak, akik a szerzőnek szövegét tették, hogy a kötet tíz riportja között (melyből különösen egy számunkra máig is emlékezetes a *Balázs Ferenc útitársa*) „...helyet kaphatott volna bár egy, az útnak indító szülőföldről is.“ Valószínű ezért adta Cseke Péter újonnan megjelent könyvének ezt a címet: *Hazatérő szavak*, mely már sejteti, hogy a szülőföldről, közelebről a Nagy-Homoród mentéről is szó van. S hogy ez valóban így is van, ezt már a kötet első írása bizonyítja (*Égő fáklyával, megeresztett gyeplőszárral*), amely szép lírai vallomás a szülőfaluról, Recsenyéről. A rövid, de szép írás összefoglalását abban a pár szóban látjuk, mellyel a szerző vallomását zárja: „A szülőföld az, ahová behunyt szemmel, megeresztett gyeplőszárral eltalálhatsz“.

A *Visszahódítható értéktartományok* című fejezetben másik négy írás mellett olvasható a riportkönyv címadó írása is, a *Hazatérő szavak*. Ebben arról ír a szerző, hogy 1979 óta minden évben, a művelődési élet megpezdítésére Homoródszentmártonban megszervezik a Nagy-Homoród menti művelődési hetet, melyben írók (Telegdi Magda, Kányádi Sándor,

Gelu Pateanu), kutatók (Imreh Sz. István, Tamás Lajos), mezőgazdasági szakírók (dr. Nagy Miklós, Pap István), zenetörténészek (Benkő András), geológusok (Kisgyörgy Zoltán), történészek (Imreh István, Demény Lajos, Egyed Ákos, Ferenczi István) tartanak érdekesítő előadásokat. De nem csak ők szerepelnek ez alkalommal, mert rajtuk kívüli meghívottakként még élvonalbeli képzőművészek (Balázs Imre, Balázs József, I. Benedek Rozália, Gámentzy Zoltán, Jakab Ilona, Kedei Zoltán, Kusztos Endre, Maszelka János, Petkes József, Szécsi András, Székely József, Szóke István, Török Erzsébet, Ughy István, Bocskay Vince, Tirnovan Vid) tevékenykednek egy héten keresztül, akár a központban (Homoródszentmárton), akár a községhez tartozó falu (Kénos, Gyepes, Remete, Abásfalva, Keményfalva, Bágy, Lókod, Recsenyéd, Szentpál, Szentpéter, Városfalva) valamelyikében. S hogy mennyire komoly munka folyik az alkotótáborban, azt bizonyítja az is, hogy 1984 tavaszán a Homoród mentére vissza-vissza járó művészek csoportos bemutatkozására is sor került a Korunk Galériában.

De talán ennél beszédesebb az a tény, hogy hat évvel az alapkövetés után (1979) fel lehetett avatni Homoródszentmárton első városi jellegű intézményét: az állandó képzőművészeti tárlatot, mely a megüresedett iskolai bentlakás egyik emeleti termében állandó jelleggel megtekinthető.

Életünk könyvben — a könyv életünkben, című második fejezet nyolc, részben riportot, részben publicisztikai írást tartalmaz. Itt sem mehetünk el szó nélkül két cím mellett: *Az igazmondás magaslatán*, melyben a szerző tömören szól Szabó Gyula írói munkásságáról. A másik: *Borbáth Károly megíratlan könyvei*. Sajnos ez nem lehetett riport Borbáth Károly korai halála miatt, csupán búcsúszavakat vehetett papírra az író, aki fájjalja azt, hogy: „A kör bezárult: nem tudok beszélni róla.“ Cseke Péter röviden, de szemléletesen méltatja Borbáth Károly „legendás tudását“, mely fölött „félelmetes emlékezőtehetsége örködött.“

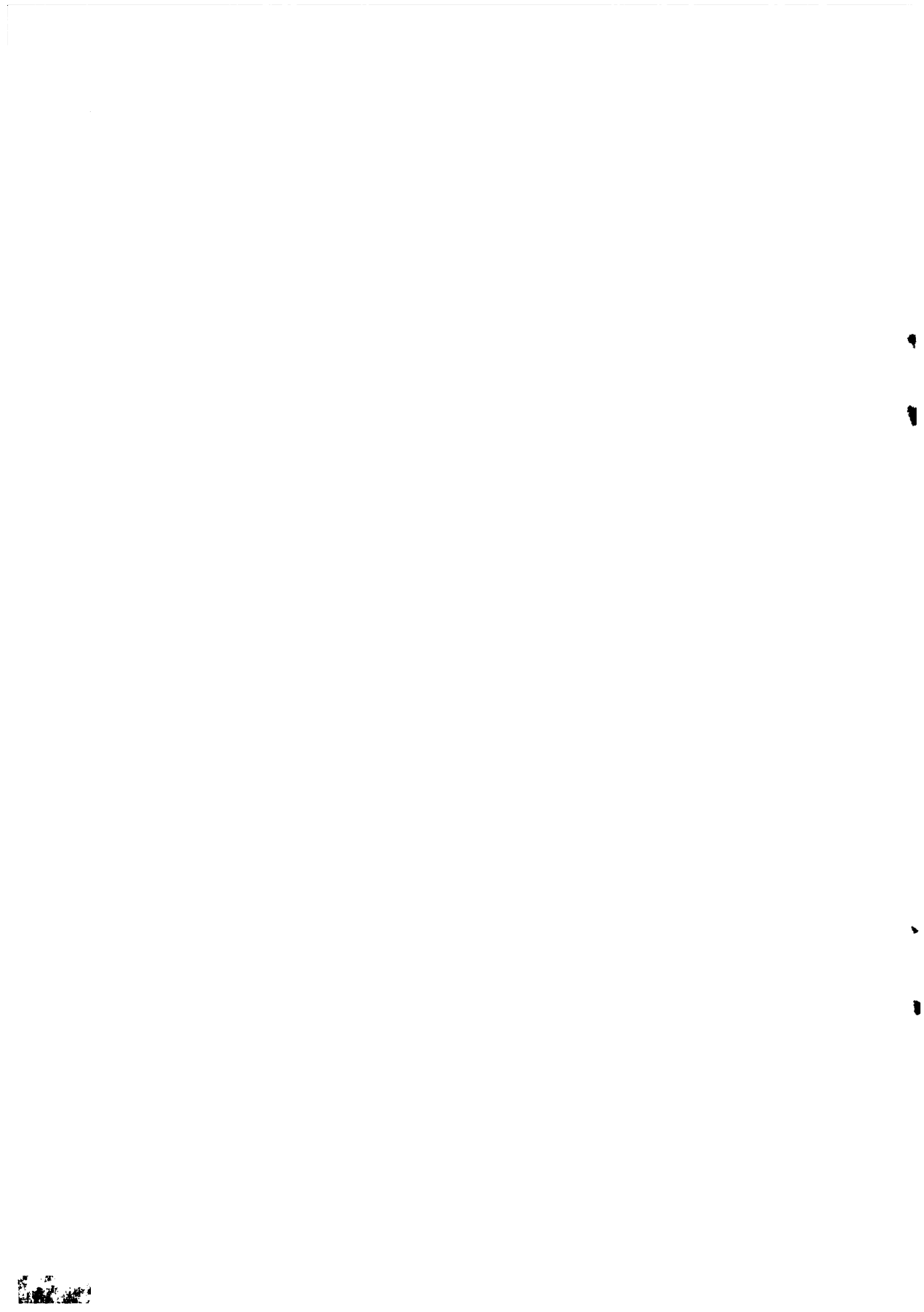
A könyv harmadik fejezete: *Lapkulturánk a hetvenes években*. Ez tíz írást foglal magába, melyek végig kísérik a Napsugár, Ifjúmunkás, Falvak Dolgozó Népe, Új Élet, Művelődés, Korunk, Igazság, Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények, Kilátó folyóiratok, havi, heti, illetve napilapok hetvenes évekbeli szellemformáló hatását.

A kötet utolsó, negyedik fejezete: *Egy önkéntes múzeumpártoló feljegyzései*. Ehhez a fejezethez nyolc írás tartozik, melyből kiragadjuk a: *Szellemi műhellyé rangosodó keresztúri tájmúzeum* címűt. Cseke Péter rendre szólaltatja meg a székelykeresztúri múzeum alapítóját, volt igazgatóját dr. Molnár Istvánt és a mostani munkaközösség tagjait is. Molnár István arról vall, hogy mennyi munka, törődés, áldozatvállalás kellett ahhoz, hogy a múzeum létrejöhessen, s birtokolhassa azt az anyagot, melynek ma tulajdonában van. Őt követi a megszólaltatások rendjén Fülöp Lajos, a múzeum mostani igazgatója, aki már a fiatal nemzedék munkaközösségéhez tartozik, aki hivatását elődjéhez hasonlóan nagyon komolyan és teljes felelősségtudattal végzi. A riport rendjén Molnár Kálmán főkonzervátor arról számol be, hogy mennyire szereti munkáját, ami egyáltalán nem véletlen, hiszen Molnár István fiaként „... a múzeum-

ban nőttem fel...“, ahogy azt magáról vallja. Az eddig megnevezettek után Ughy István festőművész szólal meg, aki sokrétű tevékenységet fejt ki a múzeumnál, s akinek neve nem ismeretlen a homoródszentmártoni képtár látogatói előtt sem. Végül Benkő Elek régész arról beszél, hogy őt a székelykeresztúri múzeum jó hírve hozta ide.

Ennyit a könyvről röviden, és természetesen nem a teljesség igényével szólva. De ha az érdeklődést e kötet iránt sikerült felkelteni, akkor ez az ismertetés elérte célját.

Kászoni József

KERESZTÉNY MAGVETŐ

1985. évi (91. évfolyam) tartalomjegyzéke

SZERKESZTŐSÉGI CIKKEK

A béke földünk életét jelenti . . .	112
December 30	197
Felhívás valamennyi egyházhöz és vallásos szervezethez	140
Jelent és jövőt alakító események	2
Kovács Lajos dr. püspök újévi pásztorlevele	1
Május 9 — a függetlenség és a béke napja	69
A megvalósítások ünnepe	137
Nicolae Ceaușescu a Nagy Nemzetgyűlés újraválasztotta Románia Szocialista Köztársaság magas elnöki tisztségébe	4
Távirat Nicolae Ceaușescunak, Románia Szocialista Köztársaság elnökének	139

ELŐADÁSOK, TANULMÁNYOK

Benkő Elek: Szentháromság régi temploma	82
Erdő János dr.: Jacobus Palaeologus az üldözött eretnek	87
Herepei János: Csanádi Pál az unitárius püspök, orvos és egy régi gyökerű temetkezési szokásunk	152
Kelemen Lajos: Pécsi Zsuzsa könyörgése	151
Kovács Lajos dr.: Jelentés az Amerikai Egyesült Államokban tett június 6. és 26. közötti látogatásról	100
A szolgálat jegyében (püspöki jelentés)	199
B. Kőrössy Ibolya: Csak tiszta forrásból	163
Rostás Dénes: Az imádság	146
Szabó Árpád dr.: A szinoptikus kérdés	71
Szabó Dezső: A kolozsvár-napocai unitárius templom építésének története	226
Szabó Sámuel: Történelmi sorok a brassói százszentendős unitárius egyházközségről	6
Unitárius istentiszteleti és szertartási rend (tervezet)	209

SZÖSZÉK — ŪRASZTALA

Bencző Dénes: Pünkösdi diadal	103
Biró Lajos: Élő kövek	241
Jakab Dénes: Nyugalom és biztonság	42
A büntől való szabadulás	44
Jó ajándékot adni	166
Katona Dénes: Prédikációvázlatok	256
Kászoni József: Cselekedjünk jót	113
Kedei Mózes: Ki a legnagyobb?	168
Egyedül vagy?	170
Sorsunk vállalása	172
Prédikációvázlatok	120, 252
Kiss Károly: Prédikációvázlatok	115
Nagy Endre: Az ember Isten gyermeke	46
Van-e hited?	47
Szabó Sándor: Emlékezzünk Berde Mózsára	257
Szabó Zoltán: Az evangélium hirdetése	49
Szász Ferenc: Legyetek tökéletesek (1—3)	51
Nincs senkiben nagyobb szeretet (1—3)	105
Kinek mondanak az emberek?	173
Aldott adósság	176
Ne káromkodj!	180
Nem embereknek hazudtál	183
A nagy parancsolat (1—2)	243
Török Áron: A megújuló élet himnusza	40

EGYHÁZI ÉLET — HÍREK

Az angol unitárius lelkészek új folyóirata	65
Az Angol Unitárius Egyház Főtanácsának évi rendes gyűlése	127
Hardy, Alister Sir kitüntetése	65
Hardy, Alister Sir halála	128
Az athéni ortodox érsek szokatlan felajánlása	65
Bálint Imre gyakorló segédlelkész ideiglenes megbízatása a lóközi egyházközség gondozására	64

Bálint Imre áthelyezése gyakorló segédlelkéshi minőségben a homoródszentpéteri egyházközségbe	126	Nagy Endréné Szecsödi Rozália énekvezéri kinevezése Sárosra	260
Béke Nobel-díjjal tüntették ki „A világ orvosai a nukleáris háború megelőzéséért” világszervezet	262	A Nök Világkonferenciája Nairobi-ban	192
Bibliotheca Unitariorum alapítvány közgyűlése	128	Orbán Dezsőné Fitori Melinda énekvezérképesítő vizsgát tett	190
A Biblia eddig 1808 nyelven jelent meg	192	Orbán Fitori Dezső segédlelkész kinevezése Székelymuzsnára	260
Bíró Barna Zsigmond homoródszentpéteri lelkész kinevezése Városfalvára	64	Az Oxfordi Manchester College új igazgatója	127
Bíró Barna Zsigmond beiktatása	191	Paleologus Jakab halálának 400. évfordulója	64
A brassói egyházközség fennállásának 100. évfordulója	261	Pályázathirdetés egyházi beszéd írására	261
Bustya Albert sárosi lelkész nyugalomba vonulása	126	Püspöki vizitáció	124
Bustya Albert kibúcsúzó ünnepélye	127	Rezi Elek bágyoni lelkész angliai tanulmányútja	64
Egyházi beszéd, agenda és imapályázat eredménye	261	Rezi Elek bágyoni lelkész hazatérése Angliából	260
Egyházi Nótanás	259	A Román Ortodox Egyház önállóságának 100. évfordulója	127
Egyházi Képviselő Tanács ülése	63, 124, 259	Sheppard, David liverpooli anglikán püspök előadása	192
Egyházköri közgyűlések	188	Gy. Szabó Béla művész halála	262
Az Európai Okumenikus Ifjúsági Tanács nagygyűlése	262	Személyi változások	64, 126, 190, 260
Farkas László lelkész és Farkas Lászlóné Kenyeres Margit énekvezér beiktatása a korondi egyházközségbe	127	Székely Miklós lelkész kinevezése Kövendre	260
A „Faith and Freedom” új szerkesztője	191	Székely Miklós beiktatása	261
Felekezeti közti teológiai konferencia	125, 260		
Az IARF — Unitárius Világszövetség — konferenciája Indiában	65		
Az IARF Tanácsának Frankfurtban tartott évi rendes ülése	65		
Az IARF európai regionális teológiai konferenciája	191		
Az IARF európai békekonferenciája	192		
Az „Inquirer” új szerkesztője	192		
A Keresztény Békekonferencia VI. nagygyűlése	192		
Kiss Zoltán kövendi lelkész nyugalomba vonulása	190		
Kanak, Miroslav dr. halála	66		
Kovács Lajos dr. püspök újévi köszöntése	64		
Lelkész beiktató ünnepély	127, 191, 261		
Lelkeszi békeértekezletek	189		
Lelkeszi értekezletek	63, 124, 260		
Lelkész-kibúcsúzó	127, 190		
Lelkésznevelés	63, 125, 190, 260		
Lelkésztovábbképző tanfolyam	189		
Nagy Endre gyepesi lelkész kinevezése a sárosi egyházközségbe	190		
		KÖNYVSZEMLE	
		Dávid Ferenc: Rövid útmutatás az Istennek ígéjének igaz értelmére, mostani szent Háromságról támadott vetelkedésnek megfejtésére és ítéletére hasznos és szükséges	263
		Goring, Jeremias and Rosemary: The Unitarians (Az unitáriusok)	67
		Székely János: A mítosz értelme	130
		Wesselényi István: Sanyarú világ	194
		HALOTTAINK	
		Bustya Albert ny. lelkész	192
		Darkó Béláné Gyulai Janka	128
		Kászoni Zsigmond	262
		Kozma Béla ny. lelkész	262
		Dr. Nagy Jenőné Murvay Júlia	66
		Özv. Pálffy Albertné Benedekffy Róza	193
		Özv. Péter Gáborné Péterffy Amália	66
		Özv. Söfalvi Domokosné Osváth Polixénia	192
		Özv. Szabó Rezsőné Fazakas Olga	262
		Szathmáry Géza ny. lelkész	128
		Zsigmond István	262

CUPRINSUL ● CONTENTS

Omagiu președintelui țării ● Saluting the President of the Country	1
Telegramă către Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România ● Telegram to Nicolae Ceaușescu, the President of the Socialist Republic of Romania	2
Dr. Lajos Kovács: Pastorală de Anul Nou ● New Year Letter	3
1986 — Anul Internațional al Păcii ● 1986 International Year of Peace	4

STUDII ● STUDIES

Dr. Béla Varga: Religia și morala ● The Religion and the Moral	6
Dr. Árpád Szabó: Fondul formării Noului Testament ● The Background of the New Testament Formation	8
Leonard Swidler: Decalogul dialogului ● The Dialogue Decalogue	14
György Gaal: Documente privind trecutul bisericii unitariene Clujene ● Col- lection of Documents Regarding the History of the Unitarian Church from Cluj	18
Elek Rezi: Date despre istoria Institutului Teologic Unitarian — Unitarian Col- lege — din Manchester ● Data Concerning the History of the Unitarian College, Manchester	27

LUCRĂRI OMILETICE ● SERMONS

Ferenc Balázs: Pacea omului luptător ● The Peace of the Strugling Man . .	33
Aron Török: Dumnezeu ne acordă victorie ● With God's Help We Shall Do Valiantly	36
Sándor Szén: Viața conformă conștiinței curate ● The Conscientious Life . .	38
Iertarea ● The Forgiveness	41
Frățirea ● The Brotherhood	43
Concepte biblice ● Biblical Conceptions	45
Ideli, cugetări ● Ideas, Thoughts	47
VIAȚA BISERICEAȘCĂ ȘI ȘTIRI ● CHURCH LIFE — NEWS . .	49
RECENZII ● BOOK REVIEWS	53

Colectivul de redacție ● Editors

Președintele și redactor responsabil: dr. Lajos Kovács episcop. Membrii: dr. János Erdő (redactor responsabil adjunct), dr. Árpád Szabó, Dezső Szabó (redactori), György András și Lőrinc Mikó.

Redacție ● Editorial Office

3400 Cluj-Napoca, Bdul Lenin nr. 9, R. S. Romania, Tel. 1 52 71

